МОВОЗНАВЧА АСПЕКТОЛОГІЯ РЕЛІГІЙНОГО ДИСКУРСУ

УДК 81`366+81`367^225

DOI: https://doi.org/10.17721/APULTP.2018.36.138-154

Шевченко Л.Л.

МОДЕЛЮВАННЯ КОНЦЕПТІВ НОВОГО ЗАВІТУ ЗАСОБАМИ МОРФОЛОГІЇ ТА СИНТАКСИСУ

Анотація. *Проблема вивчення текстових концептів займає важливе місце серед інших видів концептуальних досліджень. Застосування поняття "концепт" при дослідженні текстів викликане необхідністю його використання при аналізі текстотвірних засад твору, виявлення авторських концептуальних пріоритетів, провідних тем та ідей, глибинних текстових смислів та ін. Організація текстових концептульних об'єднань на основі взаємообумовлених і взаємопов'язаних елементів значення виходить за межі лексико-семантичної сфери. Концептосфера Нового Завіту представлена не лише лексичними засобами, хоча вони є основним будівельнимма теріалом для її створення. Значне місце серед концептотвірних компонентів тексту Нового Завіту займають морфологічні та синтаксичні засоби. Дослідження проводилось шляхом контекстного узагальнення одиниць репрезентації найбільш значимих концептів Нового Завіту: "Ісус Христос", "Бог", "Господь", "Отець," "Віра", "Закон," "Гріх", "Спасіння", "Благодать", "Царство Небесне", "Євангеліє", "Жертва". Використана методика польового аналізу, яка базується на аналізі засобів, що забезпечують змістову впорядкованість та зв'язність концептуальних утворень. Основою системотворення в концептуальних полях є зв'язки ключових слів – репрезентантів концептів і засобів морфології та синтаксису. Концептотвірних властивостей вони набувають тоді, коли задіюються в контекстах для формування певної концептуальної ознаки і за умови їх багаторазового використання у тексті. Аналіз вербалізаторів концептів, їх зв'язків і взаємодії у досліджуваному творі дозволяє робити висновки щодо основних принципів і закономірностей концептуалізації дійсності у тексті Нового Завіту.*

Виконане дослідження його концептосфери продемонструвало, що елементи її моделювання мають своє значне представництво у сферах морфології та синтаксису. Повнота реконструкції інтерпретативної картини її вербалізації може бути забезпечена за умови комплексного аналізу їх концептотвірних можливостей.

***Ключові слова**: Новий Завіт, текстовий концепт, концептуальне поле, морфологічні та синтаксичні засоби, концептуальна модель, концептосфера.*

***Інформація про автора**: Шевченко Лариса Леонідівна – кандидат філологічних наук; завідувач відділу лінгвістики; Український мовно-інформаційний фонд; Національна академія наук України.*

***Електронна адреса**: larisa_shevchenko@ukr.net.*

Larysa L.Shevchenko

MODELING OF CONCEPTS OF THE NEW TESTAMENT BY MEANS OF MORPHOLOGY AND SYNTAX

***Abstract.** The problem of studying text concepts takes an important place among other types of conceptual studies. The usage of the term "concept" in the study of texts is caused by the need for it for the analysis of text-based principles of the work, identification of author's conceptual priorities, leading themes and ideas, deep text meanings etc. The organization of text's conceptual associations based on mutually related and interrelated elements goes beyond the lexical-semantic sphere. The conceptosphere of the New Testament is represented not only by lexical means, although they are the main building material for its creation. Morphological and syntactic means have a significant place among the concept-forming elements of the text of the New Testament. The study was conducted through the context-based generalization of the representation units of the most significant concepts of the New Testament: "Jesus Christ", "God", "Lord", "Father", "Faith", "Law", "Sin", "Salvation", "Grace", "Kingdom of Heaven", "Gospel", "Victim". Author had used method of field analysis, which is based on the analysis of the means providing the content order and connectivity of conceptual entities. The basis of systematization in conceptual fields is the linkage of key words – representatives of the morphology and syntax concepts and means. They acquire concept-forming*

properties when they are used in contexts for the formation of a certain conceptual feature and when they are repeatedly used in the text. The analysis of the verbalizers of the concepts, their connections and interaction in the studied work allows to make conclusions about the basic principles and regularities of the conceptualization of reality in the text of the New Testament. This study of its conceptosphere has demonstrated that the elements of its modeling have a significant representation in the spheres of morphology and syntax. The completeness of the reconstruction of an interpretive picture of its verbalization can be ensured by a comprehensive analysis of their conceptual-forming capabilities.

Key words: *New Testament, text concept, conceptual field, morphological and syntactic means, conceptual model, conceptosphere.*

Information about author*: Shevchenko Larysa Leonidivna – PhD; head of linguistics department; Ukrainian Linguo-information fund; National academy of sciences of Ukraine.*

E-mail*: larisa_shevchenko@ukr.net.*

Шевченко Л.Л.

МОДЕЛИРОВАНИЕ КОНЦЕПТОВ НОВОГО ЗАВЕТА СРЕДСТВАМИ МОРФОЛОГИИ И СИНТАКСИСА

Аннотация*. Проблема изучения текстовых концептов занимает важное место среди других типов концептуальных исследований. Применение понятия "концепт" в изучении текстов обусловлено необходимостью его использования в анализе текстообразующих принципов организации произведения, определении авторских концептуальных приоритетов, ведущих тем и идей, глубинных текстовых смыслов и пр. Организация текстовых концептуальных объединений на основе взаимосвязанных и взаимообусловленных элементов значения выходит за пределы лексико-семантической сферы. Концептуальная сфера Нового Завета представлена не только лексическими средствами, хотя они и являются основным строительным материалом для ее создания. Значительное место среди понятий всех истинных составляющих текста нового завета занимают морфологические и синтаксические средства. Исследование проводилось в контексте обобщение единиц представления наиболее значимых понятий Нового Завета: "Иисус Христос", "Бог", "Господь", "отец", "вера", "закон", "грех",*

"спасение", "благодать", "Царство Небесное", "Евангелие", "жертва". Использован метод полевого анализа, основанный на анализе средств, обеспечивающих упорядочение содержания и связность концептуальных образований. основой систематического создания в концептуальных областях являются связи ключевых слов-представителей концепций и инструменты морфологии и синтаксиса. Понятие общего свойства, которое они приобретают, когда оно используется в контекстах для формирования определенной концептуальной черты и обеспечивает их многократное использование в тексте. Анализ вербалмзированных понятий, их связей и взаимодействий в исследуемой работе позволяет сделать выводы об основных принципах и закономерностях концептуализации реальности в тексте нового завета. Исследование его концептуальной сферы показало, что элементы ее моделирования имеют значительное представление в сферах морфологии и синтаксиса. Полнота реконструкции интерпретируемого образа его вербализации может быть обеспечена при условии всестороннего анализа их концепции всех истинных возможностей

***Ключевые слова**: Новый Завет, текстовый концепт, концептуальное поле, морфологические и синтаксические средства, концептуальная модель, концептосфера*

***Информация об авторе**: Шевченко Лариса Леонидовна – кандидат филологических наук; заведующая отделом лингвистики; Украинский языково-информационный фонд; Национальная академия наук Украины.*

***Электронный адрес**: larisa_shevchenko@ukr.net.*

Одним із актуальних напрямків сучасної лінгвістики є вивчення текстових концептів. Комплексний аналіз текстової концептосфери спрямовує дослідження на синтезований шлях осмислення тексту як цілісного об’єкта, що важливо для розробки методики його аналізу, з’ясування його семантичної організації, мовної картини світу, представленої твором, а також визначення комунікативної орієнтованості тексту на адресата – принципи відбору та організації "мовних засобів різних рівнів у їх текстовому втіленні з урахуванням не тільки мовної системи, яка "стоїть" за текстом, але й мовленнєвої системності, обумовленої авторським задумом" [3, с. 138].

Вивчення текстових концептів базується на з'ясуванні мовних засобів їх об'єктивації. Вони завжди були об'єктом пильної уваги дослідників (роботи М. Алефіренка, Л. Бабенко, М. Болдирева, Н. Болотнової, С. Воркачова, В. Кононенка, В. Левицького, О. Орлової, З. Попової, А. Приходька, Т. Радзієвської, О. Селіванової, М. Скаб, Ю. Степанова, Й. Стерніна та ін.). При висвітленні проблем формування концептів учені акцентують перш за все на лексичних засобах їх утілення. Наприклад, С. Воркачов при розгляді цього питання основною одиницею називає слово, вважаючи, що понятійна складова концепту "формується, з одного боку, з семантики членів лексичного ряду, за допомогою яких вербалізується цей концепт, і може бути вилучена з їх словникових тлумачень" [4, с. 55]. Про роль лексичного рівня мови у творенні концептів пише також Н. Болотнова:"Особливо важливі лексичні засоби репрезентації концептів, до яких відносяться: слова і надслівні одиниці; лексичні мікроструктури висловлювань та блоків висловлювань; лексичні текстові парадигми різних типів; парадигматичні комплекси; асоціативно-смислові поля лексичних одиниць; лексичні макроструктури цілого тексту" [2, с. 20]. Інші науковці декларують ширшу картину вербального представлення змісту концептів, зокрема, акцентують на можливостях "лексичної і граматичної семантики мови як засобу доступу до змісту концептів, як засобу їх моделювання" [5, с. 16].

На важливості дослідження засобів морфології та синтаксису наголошує М. Скаб: "Граматичні – як морфологічні, так і синтаксичні – засоби є важливими, хоч і другорядними, допоміжними засобами вираження концепту. Їх урахування допомагає побачити й уточнити ті концептуальні ознаки, які часто є не зовсім помітними або завуальованими з плином часу" [8, с. 89]. Ряд дослідників апелює до широкої картини відтворення концептів мовними одиницями. Так, роботи М. Алефіренка представляють як найбільш актуальні компоненти вербалізації концептів слово, фразеологізм, словосполучення, структурну схему пропозиції і навіть текст,

"якщо в ньому розкривається сутність будь-якого концепту" [1, с. 8]. Такі ж концептотвірні засоби декларує у своїх дослідженнях А. Приходько, пишучи про "можливість вираження за допомогою одиниць різних рівнів – лексем, фразеологізмів, словосполучень, речень" [7, 16]. Подібні спостереження щодо корпусу мовних засобів актуалізації концептів міститься також в інших дослідженнях: "Концепт може бути вербалізований окремими словами і словосполученнями, фразеологічними одиницями, пропозиціями і цілими текстами. Для передачі конкретного концепту, який пов'язаний із стійким чуттєвим образом, досить значення окремого слова, що активізує даний образ. Але при ускладненні висловлюваних смислів використовуються цілі словосполучення і речення" [9].

Метою нашої статті є дослідження мовних засобів моделювання концептів Нового Завіту (Біблія), які вважаються периферійними – одиниць морфології та синтаксису. Поряд з основними засобами концептотворення – деривaційними та синонімічними рядами – вони формують системну організацію концептів як їх основну структуротвірну властивість. Дослідження проводилось шляхом контекстного узагальнення одиниць репрезентації концептів у їх функціонуванні та взаємодії в загальній структурі тексту. В роботі вивчалися засоби вербалізації найбільш значимих концептів тексту Нового Завіту: "Ісус Христос", "Бог", "Господь", "Отець", "Віра", "Закон", "Гріх", "Спасіння", "Благодать", "Царство Небесне", "Євангеліє", "Жертва".

Аналіз мовних компонентів концептотворення базується на польовому принципі – з’ясуванні компонентів, пов’язаних між собою системними відношеннями, яких об'єднує спільна семантика, орієнтована на смисл повідомлення. Таке утворення характеризується стійкими зв’язками слів або їх окремих значень, системним характером цих зв’язків, взаємозалежністю і взаємовизначеністю лексичних одиниць, відносною автономністю. Л. Чернейко пише, що текстовий концепт формують концептуальні ознаки (смисли), склад яких

організований за принципами польового утворення: „Концепт – це конструкт, який репрезентує асоціативне поле імені, але не рівний йому. Концепт – це парадигматична модель імені, що включає і логічну структуру його змісту, і сублогічну. Ці структури виводяться відповідно і з вільної сполучуваності імені, і з невільної, тобто з синтагматичних відношень імені, фіксованих у тексті" [10, с. 512–513]. Джерелом розгортання процесів формування концептуального поля служать позатекстові смисли, теми, ситуації. Мовні засоби, призначені для їх відтворення, об'єднані в тексті загальною ядерною інтегральною ознакою. Дослідження польових структур дозволяє найбільш повно змоделювати зміст і межі концептів. Множина концептуальних полів тексту формує концептосферу концепту і концептосферу тексту. Використання поняття концептуального поля дає можливість системного представлення концептуального простору тексту, з'ясування шляхів вербалізації його важливих смислових домінант, цілеспрямованості його структур і прагматичної настанови повідомлення. На думку вчених, моделювання концептуального поля являє собою "виявлення всього доступного досліднику номинативного поля концепту, включаючи гіпоніми і найменування різних окремих ознак концепту, що виявляються в різних ситуаціях його обговорення" [6, 124–125].

Організація концептульних об'єднань на основі взаємообумовлених і взаємопов'язаних елементів значення виходить за межі лексико-семантичної сфери. Концептосфера Нового Завіту представлена не лише лексичними засобами, хоча вони є основним будівельним матеріалом для її створення. Основна палітра лексичних засобів вербального моделювання концептів доповнюється можливостями морфології та синтаксису, які також стали обов'язковими компонентами концептуальних моделей. Концептотвірних властивостей вони набувають тоді, коли задіюються в контекстах для утворення певної концептуальної ознаки і за умови їх багаторазового використання у тексті.

Одним із морфологічних засобів концептотворення стало вживання в аналізованих текстах наказового способу дієслова. Активність цього засобу спостерігається, наприклад, при утворенні концептуального поля "Бог дає людям Свої заповіді, настанови, обітниці" у концепті "Бог". При його моделюванні активізуються дієслова, які вживаються на позначення ставлення людини до Бога, її стосунків із Ним, а також стосунків між людьми. Його формування відтворене численними контекстами: *А той відповів і сказав:* ***Люби*** *Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією силою своєю, і всім своїм розумом, і свого ближнього, як самого себе* (Лук.10:27); *Ви ж* ***моліться*** *отак: Отче наш, що єси на небесах! Нехай святиться Ім'я Твоє,нехай прийде Царство Твоє, нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі* (Матв.6:9-10); *Бо Бог заповів:* ***Шануй*** *батька та матір, та: Хто злорічить на батька чи матір, хай смертю помре* (Матв.15:4); *І промовив Ісус йому в відповідь: Написано: Господеві Богові своєму* ***вклоняйся****, і* ***служи*** *Одному Йому!* (Лук.4:8); *І відповів мені голос із неба вдруге: Що від Бога очищене,* ***не вважай*** *за огидне того! (*Дії.11:9); ***Не працюйте*** *тільки про людське око, немов чоловіковгодники, а як раби Христові,* ***чиніть*** *від душі волю Божу* (Еф.6:6); *Тож благаю вас, браття, через Боже милосердя,* ***повіддавайте*** *ваші тіла на жертву живу, святу, приємну Богові, як розумну службу вашу* (Рим.12:1); *Отож, мої любі, мавши ці обітниці,* ***очистьмо*** *себе від усякої нечисті тіла та духа, і* ***творімо*** *святиню у Божім страху!* (2Кор.7:1); *Отже, як ви прийняли були Христа Ісуса Господа, так і в Ньому* ***ходіть*** (Кол. 2:6).

Слід зазначити, що властивість моделювати концептуальне поле про Божі заповіді, настанови демонструють також синтаксичні структури зі словом *щоб.* Вони використовуються в реченнях для приєднання підрядних частин із значенням мети. З їх допомогою фіксується інформація – як повинні люди поводитися, яким має бути їх ставлення до Бога і людей. Результат моделювання таких структур відтворений у таких текстових фрагментах: *І ввесь людський рід Він з одного*

створив, щоб замешкати всю поверхню землі, і призначив окреслені доби й границі замешкання їх, ***щоб*** *Бога шукали вони, чи Його не відчують і не знайдуть, хоч Він недалеко від кожного з нас* (Дії.17:27); *Не зважаючи ж Бог на часи невідомости, ось тепер усім людям наказує,* ***щоб*** *скрізь каялися* (Дії.17:30); *...****щоб*** *ви поводилися належно щодо Господа в усякому догодженні, в усякому доброму ділі приносячи плід і зростаючи в пізнанні Бога* (Кол.1:10); *...просили ми вас, і намовлювали та показували,* ***щоб*** *ви гідно поводилися перед Богом, що покликав вас у Своє Царство та в славу* (1Сол.2:12); *А далі, браття, просимо вас та благаємо в Господі Ісусі,* ***щоб,*** *як прийняли ви від нас, як належить поводитись вам та догоджувати Богові, як ви й поводитеся, щоб у тому ще більше зростали!* (1Сол.4:1).

Текстовий потенціал концептуальних полів знаходить свій розвиток у засобах повтору мовних одиниць у певній формі. Зокрема, повтор активізує використання слів у формі звертання, яким властива здатність утворення концептів. Так, концептотвірні можливості слова *Господи* задіяні при формуванні концептуального поля "Господь – володар, владика людей" у концепті "Господь". Ця словоформа використовується у фразах, у яких відтворюється звертання людей до Бога, які демонструють визнання ними Його влади. Вони представлені в досліджуваному тексті таким чином: *Петро ж відповів і сказав: Коли,* ***Господи,*** *Ти це, то звели, щоб прийшов я до Тебе по воді* (Матв.14: 28); *Але, бачачи велику бурю, злякався, і зачав потопати, і скричав: Рятуй мене,* ***Господи!...*** (Матв.14: 30); *А ті Сімдесят повернулися з радістю, кажучи:* ***Господи****, навіть демони коряться нам у Ім'я Твоє!* (Лук. 10:17); *І сталось, як молився Він у місці одному, і коли перестав, озвався до Нього один із Його учнів:* ***Господи****, навчи нас молитися, як і Іван навчив своїх учнів* (Лук. 11: 1); *І сказали апостоли Господу: Додай Ти нам віри!* (Лук. 17: 5); *І Марта сказала Ісусові: Коли б,* ***Господи****, був Ти отут, то не вмер би мій брат...* (Іван. 11:21); *Тоді відповідять Йому праведні й скажуть:* ***Господи****, коли то Тебе ми голодного бачили і нагодували, або спрагненого і*

напоїли? (Матв. 25: 37); *Тоді відповідять і вони, промовляючи:* ***Господи****, коли то Тебе ми голодного бачили, або спрагненого, або мандрівником, чи нагого, чи недужого, чи в в'язниці і не послужили Тобі?* (Матв.25: 44).

Група мовних одиниць, що демонструє спільність смислового простору, виявляє ресурси сполучуваності для характеристики певної сторони концепту. Так, сполучення прийменників *в, для, з, до* з іменником *Господь* виступає одним із засобів моделювання поля, дає матеріал для змістової характеристики концепту. Аналіз тексту дозволив виділити ці одиниці в польовому утворенні "Господь": *в Господі, для Господа, з Господом, до Господа,* які формують польове утворення "Люди перебувають у Господі, служать Йому". Ілюстрацією цього служать такі контексти: *А хто хвалиться, нехай хвалиться* ***в Господі!*** *Бо достойний не той, хто сам себе хвалить, але кого хвалить Господь!* (2 Кор.10:17); *Ви бо були колись темрявою, тепер же ви світло* ***в Господі****, поводьтеся, як діти світла* (Еф.5:8); *Бо коли живемо* ***для Господа*** *живемо, і коли вмираємо* ***для Господа*** *вмираємо. І чи живемо, чи вмираємо ми Господні!* (Рим.14:8); *А він, як прийшов і благодать Божу побачив, звеселився, і всіх став просити, щоб серцем рішучим трималися Господа. Бо він добрий був муж, повний Духа Святого та віри. І прилучилось багато народу* ***до Господа!*** (Дії.11:23-25); *А хто* ***з Господом*** *злучується, стає одним духом із Ним* (1Кор.6:17); *І Господня рука була з ними; і велике число їх увірувало, і навернулось* ***до Господа!*** (Дії.11:21).

Формою репрезентації концептів виступають також текстові фрагменти, які за певних умов виконують концептотвірні функції. Їх активне застосування є характерною рисою конструювання концептосфери Нового Завіту. Загалом можна твердити, що фактично кожне концептуальне поле знаходять опору в їх функціонуванні. Із лексичними і морфологічними засобами формування концептів їх поєднує текстово-асоціативний зв’язок. Такі фрагменти складають варіативну зону концептосфери твору, оскільки не мають

статичних повторюваних компонентів, властивих іншим засобам репрезентації концептів.

Взаємозв'язок одиниць концептуального поля про прощення гріхів через Ісуса Христа (концепт "Ісус Христос") визначається як дієслівними загальномовними найменуваннями *(виправдовувати, прощати, пробачати, відпускатися*), контекстуальними синонімами, представленими словосполученнями *(спасати від гріха, визволяти від гріха, очищати від гріха, знищувати гріх)*, так і цілим рядом фраз: *А з Нього ви* ***в Христі Ісусі, що став нам мудрістю від Бога, праведністю ж, і освяченням, і відкупленням*** (1Кор.1:30); *...і з неба очікувати Сина Його, що Його воскресив Він із мертвих,* ***Ісуса, що визволює нас від майбутнього гніву*** (1Сол.1:10); *...тому то* ***Ісус, щоб кров'ю Своєю людей освятити****, постраждав поза брамою* (Євр.13:12); *Хто ж той, що засуджує?* ***Христос Ісус*** *є Той, що вмер, надто й воскрес, Він праворуч Бога, і Він і* ***заступається за нас*** (Рим.8:34); *Але* ***Христос****, Первосвященик майбутнього доброго, прийшов із більшою й досконалішою скинією, нерукотворною, цебто не цього втворення, і не з кров'ю козлів та телят, але з* ***власною кров'ю увійшов до святині один раз, та й набув вічне відкуплення*** (Євр. 9: 11,12); *...скільки ж більш* ***кров Христа****, що Себе непорочного Богу приніс Святим Духом,* ***очистить наше сумління від мертвих учинків, щоб служити нам Богові Живому!*** (Євр.9:14); ***Ви в Ньому були й обрізані нерукотворним обрізанням, скинувши людське тіло гріховне в Христовім обрізанні*** (Кол.2:11); *Тому мусів бути* ***Він*** *у всьому подібний братам, щоб* ***стати милостивим та вірним Первосвящеником у Божих справах, для вблагання за гріхи людей*** (Євр.2:17).

Польове утворення у концепті "Бог", яке передає концептуальну ознаку про те, що люди виявляють до Бога неслухняність, зневагу, ненависть, ворожість, крім деривaційного ряду із словами *богозневага, богозневажник,* а також контекстуальних синонімів *зневажати, відкидати, обминати, порушувати, занехаяти, знівечити* має в своєму

арсеналі ряд концептотвірних засобів у вигляді фраз. Наприклад: *А фарисеї й законники* ***відкинули Божу волю про себе і не христились від нього*** (Лук.7:30); *Перелюбники та перелюбниці, чи ж ви не знаєте, що* ***дружба зо світом то ворожнеча супроти Бога****? Бо* ***хто хоче бути світові приятелем, той ворогом Божим стається*** (Як.4:4); *…що* ***вбили вони й Господа Ісуса****, і пророків Його, і вигнали нас, і* ***Богові не догоджають****, і супротивні всім людям* (1Сол.2:15); *…але вас Я пізнав, що* ***любові до Бога в собі ви не маєте*** (Іван.5:42); *Горе вам, фарисеям, бо ви десятину даєте з м'яти та рути й усякого зілля, але* ***обминаєте суд та Божу любов****; це треба робити, і того не лишати!* (Лук.11:42); *Бо* ***любили вони славу людську більше, аніж славу Божу*** (Іван.12:43).

Концептуальне поле, яке свідчить про зв'язок людей із Богом (концепт "Бог"), значною мірою формується з допомогою повтору слова *Божий* у сполученні з найменуваннями людей *(народ, людина, стадо, раб, дитина, син, спадкоємець, співробітник* та ін.). Картина належності людей Богові, їхніх стосунків із Ним доповнюється численними фразами, які значно розширюють межі поля. Наприклад: *Через них даровані нам цінні та великі обітниці, щоб ними* ***ви стали учасниками Божої Істоти****, утікаючи від пожадливого світового тління* (2Петр.1:4); ***Хто від Бога****, той слухає Божі слова; через те ви не слухаєте, що ви не від Бога* (Іван.8:47); *...і зодягнутися в нового* ***чоловіка****,* ***створеного за Богом*** *у справедливості й святості правди* (Еф.4:24); *Бо Того, Хто не відав гріха, Він учинив за нас гріхом, щоб* ***стали ми Божою правдою в Нім****!* (2Кор.5:21); *Так, мої браття, і ви вмерли для Закону через тіло Христове, щоб* ***належати вам іншому, Воскреслому з мертвих,*** *щоб* ***приносити плід Богові*** (Рим.7:4); *Бо хоч Він був і розп'ятий в немочі, та живий із сили Божої. Так і ми, хоча немічні в Нім, та* ***з Ним будемо*** *жити з Божої сили у вас* (2Кор.13:4); *Так, мої браття, і ви вмерли для Закону через тіло Христове, щоб* ***належати вам іншому, Воскреслому з мертвих,*** *щоб* ***приносити плід Богові*** (Рим.7:4).

Сукупність мовних засобів, які утворюють об'єднання "Бог примиряє з Собою людей через Ісуса Христа" містить сполучення слів *примиряти, примирятися, примирення, мир* та ін. із найменуваннями *Бог* та *Ісус Христос.* Для втілення цієї думки крім цих мовних одиниць використані також текстові фрагменти, що стали основою для формування відповідного концептуального поля. У Новому Завіті вони репрезентовані таким чином: *Усе ж від* ***Бога,*** *що нас* ***примирив із Собою Ісусом Христом*** *і дав нам служіння примирення* (2 Кор.5:18): *…бо* ***Бог у Христі примирив світ із Собою Самим****, не зважавши на їхні провини, і поклав у нас слово примирення* (2Кор.5:19): *Оце ми як посли замість Христа, ніби Бог благає через нас, благаємо замість Христа:* ***примиріться з Богом!*** (2 Кор.5:20); *Отже, ви вже не чужі й не приходьки, а співгорожани святим, і* ***домашні для Бога*** **(**Еф.2:19); *Бо коли ми, бувши ворогами,* ***примирилися з Богом через смерть Сина Його****, то тим більше, примирившися, спасемося життям Його* (Рим.5:10); *…що Його* ***Бог дав у жертву примирення в крові Його*** *через віру, щоб виявити Свою правду через відпущення давніше вчинених гріхів* (Рим.3:25).

Значимим напрямком формування концептуального поля – "через віру Ісус Христос творить чудеса" (концепт "Ісус Христос" – є опис таких чудес через фразові об'єднання. Основним засобом моделювання цього поля служить функціонування лексеми *чудо.* Використання численних фраз із описом різноманітних чудес служить висвітленню багатовимірної картини чудес, які творив Ісус Христос. Наприклад: *Ісус каже до слуг: Наповніть водою посудини. І їх поналивали вщерть. І Він каже до них: Тепер зачерпніть, і занесіть до весільного старости. І занесли. Як* ***весільний же староста скуштував воду, що сталась вином****, а він не знав, звідки воно, знали ж слуги, що води наливали, то староста кличе тоді молодого* (Іван.2:7-9); *І сказав Він до них: Чого ви такі полохливі? Чому віри* не маєте? *А вони налякалися страхом великим, і говорили один до одного: Хто ж це такий, що* ***вітер і море слухняні Йому*****?** (Мар. 4:40,41); *І дуже всі дивувалися та*

говорили: Він добре все робить: ***глухим дає чути, а німим говорити!*** (Мар.7:37); *І Він підійшов, і доторкнувся до мар, носії ж зупинились. Тоді Він сказав:* ***Юначе, кажу тобі: встань! І мертвий устав, і почав говорити.*** *І його Він віддав його матері. А всіх острах пройняв, і Бога хвалили вони й говорили: Великий Пророк з'явився між нами, і зглянувся Бог над народом Своїм!* (Лук.7:14-16); *І взяв Він за руку дівча та й промовив до нього: Таліта, кумі що значить:* ***Дівчатко, кажу тобі встань! І в ту мить підвелося й ходило дівча; а років мало з дванадцять****. І всі зараз жахнулися з дива великого!...* (Мар.5:41-42).

У тексті Нового Завіту трапляються випадки функціонування концептуальних полів, що утворюються лише на синтаксичному рівні. При цьому вони виступають як концептуальна система, що об'єднує окремі фрази, які актуалізуються на основі асоціативних зв'язків, адже в них відтворюється одна й та ж ситуація різними мовними вербалізаторами. Така картина представлена в концептуальному полі "Ісус Христос прощає людям гріхи" у концепті "Гріх", де використовуються такі фрази: *Наступного дня Іван бачить Ісуса, що до нього йде, та й каже: Оце* ***Агнець Божий,*** *що* ***на Себе гріх світу бере***! (Іван. 1:29); ***Він тілом Своїм Сам підніс гріхи наші на дерево,*** *щоб ми вмерли для гріхів та для праведності жили* (1 Петр. 2:24); *Бо я передав вам найперш, що й прийняв, що* ***Христос був умер ради наших гріхів за Писанням,*** *і що Він був похований, і що третього дня Він воскрес за Писанням, і що з'явився Він Кифі, потім Дванадцятьом* (1 Кор. 15:3-5); ***Христос*** *один раз* ***був у жертву принесений, щоб понести гріхи багатьох****, і не в справі гріха другий раз з'явитися тим, хто чекає Його на спасіння* (Євр. 9:28); *...благодать вам і мир від Бога, Отця нашого****, і Господа Ісуса Христа, що за наші гріхи дав Самого Себе****, щоб від злого сучасного віку нас визволити, за волею Бога й Отця нашого, Йому слава на віки вічні, амінь!* (Гал. 1:3-6); *Бо й* ***Христос*** *один раз* ***постраждав був за наші гріхи,*** *щоб привести нас до Бога, Праведний за неправедних, хоч умертвлений тілом, але Духом*

оживлений (1 Петр. 3:18); *Він Свідок вірний, Первенець з мертвих і Владика земних царів. Йому, що нас полюбив і* ***кров'ю Своєю обмив нас від наших гріхів,*** *що вчинив нас царями, священиками Богові й Отцеві Своєму, Тому слава та сила на вічні віки! Амінь* (Об. 1:5-7) та ін.

Отже, дослідження концептосфери Нового Завіту продемонструвало, що засоби її моделювання мають своє значне представництво у сферах морфології та синтаксису. Повнота реконструкції інтерпретативної картини її вербалізації може бути забезпечена за умови комплексного аналізу їх концептотвірних можливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н.Ф. Проблемы вербализации концепта : теоретическое исследование. Волгоград : Перемена, 2003. 96 с.

2. Болотнова Н.С. Лексические средства репрезентации художественных концептов в поэтическом тексте. *Вестник Томского государственного педагогического университета*. 2005. Серия : Гуманитарные науки (Филология). Вып. 3 (47). С.18–24.

3. Болотнова Н.С. Художественный текст в коммуникативном аспекте: поиск ключей к эстетическому коду. *Слово. Семантика. Текст*: Сб. науч. тр. СПб. : РГПУ им. А. И. Герцена. 2002. С. 137–143.

4. Воркачев С.Г. Семиотика лингвокультурного концепта и терминосистема лингвокультурной концептологии. *Язык, коммуникация и социальная среда*. Выпуск 12. Воронеж. 2014. С. 50–69.

5. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. М. : АСТ : Восток–Запад, 2010. 314 с.

6. Попова З.Д., Стернин И.А Семантико-когнитивный анализ языка. Воронеж : Истоки, 2006 226 с.

7. Приходько А.Н. Концепты и концептосистемы. Днепропетровск : Белая Е. А., 2013. 307 с.

8. Скаб М. В. Граматичні засоби вираження концепту. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУ, 2007. Вип. 15. С. 75–81.

9. Фаткуллина Ф.Г., Сулейманова А.К., Гибадуллина Л.З. Концепт как базовая категория лингвокогнитологии и лингвокультурологии. URL : http://www.sworld.com.ua /index.php/uk/modern-control-technology-c112/11886-c112-148.

10. Чернейко Л.О. Лингво-философский анализ абстрактного имени. – М. : МГУ, 1997. 326 с.

ДЖЕРЕЛА

(Біблія) Біблія або книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької наново перекладена / Пер. І. Огієнка. К., 1992. 1255 с.

REFERENCES

1. Alefirenko N.F. *Problems of concept verbalization* **[**Problemyi verbalizatsii kontsepta : teoreticheskoe issledovanie]. Volgograd : Peremena, 2003. – 96 p.

2. Bolotnova N.S. *Lexical means of artistic concepts representation in a poetic text* [Leksicheskie sredstva reprezentatsii hudojestvennyih kontseptov v poeticheskom tekste]. Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta. 2005. Seriya : Gumanitarnyie nauki (Filologiya). Vyip. 3 (47). – P. 18–24.

3. Bolotnova N.S. *Artistic text in a communicative aspect: search for keys to the aesthetic code* [Hudojestvennyiy tekst v kommunikativnom aspekte: poisk klyuchey k esteticheskomu kodu]. Slovo. Semantika. Tekst: Sb. nauch. tr. SPb. : RGPU im. A. I. Gertsena. 2002. P. 137–143.

4. Vorkachev S.G. *Semiotics of the linguocultural concept and terminology of linguocultural conceptology* [Semiotika lingvokulturnogo kontsepta i terminosistema lingvokulturnoy kontseptologii]. Yazyik, kommunikatsiya i sotsialnaya sreda. Vyipusk 12. Voronej. – 2014. – P. 50–69.

5. Popova Z.D., Sternin I.A. *Cognitive linguistics* [Kognitivnaya lingvistika]. M. : ACT: Vostok-Zapad, 2010. 314 p.

6. Popova Z.D., Sternin I.A. *Semantic-cognitive analysis of a language* [Semantiko-kognitivnyiy analiz yazyika]. Voronezh : Istoki, 2006 – 226 p.

7. Prihodko A.N. *Concepts and concept systems* [Kontseptyi i kontseptosistemyi]. Dnepropetrovsk : Belaya E. A., 2013. 307 p.

8. Skab M. V. *Grammatical means of expressing the concept* [Hramatychni zasoby vyrazhennia kontseptu]. Linhvistychni studii : zb. nauk. prats. Donetsk : DonNU, 2007. Vyp. 15. – P. 75–81.

9. Fatkullina F.G., Suleymanova A.K., Gibadullina L.Z.*Concept as a basic category of lingvocognitology and linguoculturology* [Kontsept kak bazovaya kategoriya lingvokognitologii i lingvokulturologii]. URL :

http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/modern-control-technology-c112/11886-c112-148

10. Cherneyko L. O. *Linguophilosophical analysis of the abstract noun* [Lingvo-filosofskiy analiz abstraktnogo imeni]. M. : MGU, 1997. 326 p.

RESOURCES

(Bibliia) *Bible or books of the Bible – Old and New Testament translated anew from Hebrew and Greek languages* [Bibliia abo knyhy Sviatoho Pysma Staroho i Novoho Zapovitu iz movy davnoievreiskoi y hretskoi nanovo perekladena] / Per. I. Ohiienka. K., 1992. – 1255 p.

Дата надходження до редакції – 04.05.2018 р.
Дата затвердження редакцією – 11.06.2018 р.

УДК 81'255.4'42-115:82-97

DOI: https://doi.org/10.17721/APULTP.2018.36.154-169

Дзера О.В.

БІБЛІЙНА КОНЦЕПТОСФЕРА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ІДІОСТИЛЮ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ТА ЇЇ РЕВЕРБАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІЙНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Анотація. *У статті запропоновано аналіз українських перекладів Святого Письма крізь призму Шевченкової метабіблійної образності. Опосередкованою ланкою між Біблією – прототекстом і біблійними метатекстами є національні переклади Святого Письма, що визначають специфіку формування національних біблійних концептосфер унаслідок численних девіацій давньогебрейського та грецького першоджерел. Наслідки такої варіативності універсального спостерігаємо як у національній фразеології, так і в індивідуально-авторських інтерпретаціях Книги Книг. Пропонуємо термін рекурсивна девіація для визначення вербалізації біблійного концепту в національних біблійних перекладах під впливом художнього метабіблійного інтертексту. Невіддільною складовою української*